

**Az európai földszabályozás
aktuális kihívásai**

**Current challenges of the European legislation on
agricultural land**

**Aktuelle Herausforderungen der europäischen
Regulierung über den landwirtschaftlichen Boden**

**Novotni Kiadó
Miskolc
2010**

Szerkesztő:
dr. jur. Csák Csilla, PhD
CEDR – Magyar Agrárjogi Egyesület elnöke

technikai szerkesztő:
dr. Szilágyi János Ede

A tanulmánykötet kiadásának megjelenését támogatta:
Vidékfejlesztési Minisztérium [XXIII/398/3/2010. támogatási szerződés]
CEDR – Magyar Agrárjogi Egyesület

© Andréka Tamás, Bezdán Anikó, Bobvos Pál, Christian Busse, Csák Csilla, Erdős Éva, Farkas Csamangó Erika, Farkasné Molnár Mónika, Fodor László, Hegyes Péter István, Erkki J. Hollo, Kurucz Mihály, Miklós László, Nagy Zoltán, Olajos István, Prugberger Tamás, Raisz Anikó, Donald Rennie, Szabó Ágnes, Szilágyi János Ede, Tanka Endre 2010

Kiadó:
‘Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért’

Tartalom – Contents – Inhaltsverzeichnis

Előszó – Preface – Vorwort	5
Andréka Tamás	
<i>Birtokpolitikai távlatok a hazai mezőgazdaság versenyképességének szolgálatában</i>	7
Bezdán Anikó	
<i>A vadászterület kialakításának és a vadászati jog gyakorlásának egyes kérdései</i>	21
Bobvos Pál	
<i>A szerződésen alapuló földhasználati jogok</i>	37
Busse, Christian	
<i>Beziehungen zwischen Landpachtrecht und Agrarmarktrecht</i>	51
Csák Csilla	
<i>A termőföldet érintő jogi szabályozás alkotmányossági normakontrollja</i>	69
Erdős Éva	
<i>Az ingatlan átruházás adójogi kérdései</i>	81
Farkas Csamangó Erika	
<i>Az agrártámogatások és a földvédelem, továbbá a talajvédelem összefüggései</i>	91
Farkasné Molnár Mónika	
<i>Termőföldvédelem a gyakorlatban</i>	107
Fodor László	
<i>Kis hazai földjogi szemle 2010-ből</i>	115
Hegyes Péter	
<i>Az erdő művelési ágú termőföldek minőségi védelme</i>	131
Hollo, Erkki J.	
<i>Environment and Food Health Regulating Rural Activities</i>	139
Kurucz Mihály	
<i>A mezőgazdasági üzem, mint jogi egység</i>	151
Miklós László	
<i>Az egységes környezethasználati engedély bevezetése az agrárgazdálkodás szemszögéből</i>	177

Nagy Zoltán	
<i>A termőfölddel kapcsolatos szabályozás pénzügyi jogi aspektusai</i>	187
Olajos István	
<i>A „vis maior” szerepe a támogatásokban, különös tekintettel az árvíz és belvíz helyzetre</i>	199
Prugberger Tamás	
<i>A mező- és gazdasági földingatlan tulajdonának, használatának-hasznosításának és jogátruházásuk szabályozásának lehetőségei az uniós jog tükrében</i>	211
Raisz Anikó	
<i>Földtulajdoni és földhasználati kérdések az emberi jogi bíróságok gyakorlatában</i>	241
Rennie, Donald	
<i>Land ownership and land use in the United Kingdom</i>	255
Szabó Ágnes	
<i>A szellemi tulajdonvédelem és a biodiverzitás</i>	263
Szilágyi János Ede	
<i>Az Európai Unió termőföld-szabályozása az Európai Bíróság joggyakorlatának tükrében</i>	269
Tanka Endre	
<i>Rendszerváltás a magyar birtokpolitikában</i>	283

Földtulajdoni és földhasználati kérdések az emberi jogi bíróságok gyakorlatában

Raisz Anikó
egyetemi tanársegéd

Miskolci Egyetem

A jelen tanulmány a földtulajdoni és földhasználati kérdések nemzetközi jogi megjelenésének különleges szegmensét vizsgálja: az Emberi Jogok Európai (a továbbiakban: EJEB vagy Bíróság) és Amerikaközi Bíróságának (a továbbiakban: EJAB vagy Amerikaközi Bíróság) gyakorlatában tekinti át e kérdésköröket. Az első látásra egymástól idegennek tűnő területek – emberi jogok és agrárjog – azonban több ponton is találkoznak: a tulajdonhoz való jog, a tisztességes eljáráshoz illetve a jogorvoslathoz való jog, valamint az egészséges környezethez való jog kapcsán.

1. Földtulajdoni és földhasználati kérdések az európai emberi jogvédelmi rendszerben

Az emberi jogok védelmének európai rendszere bolygónk legsikeresebb emberi jogvédelmi mechanizmusa. Alapját az 1950-ben, Rómában megkötött Emberi Jogok Európai Egyezménye¹ (a továbbiakban: EJEE vagy Egyezmény) képezi. Az EJEE-t hatékony kontrollmechanizmusa tette világszerte követendő és részben követett példává. A rendszer szinte állandóan – helyesebben: visszavisszatérően – reformok célpontja, legutóbb a Tizennegyedik kiegészítő jegyzőkönyv vezetett be – kalandos út után – nagymérvű újításokat, bár a leginkább a Tizenegyedik kiegészítő jegyzőkönyv módosított az ellenőrzési rendszeren.² Ennek 1998-as hatályba lépése óta a központi szerep már a jelen tanulmányban is vizsgált Emberi Jogok Európai Bíróságáé. Az Egyezmény által biztosított védelem – kevés kivétellel – az úgynevezett első generációs, polgári és politikai jogokra terjed ki;³ s az EJEB az így meghatározott keretek között gyakorolhatja a földtulajdoni és földhasználati kérdések vonatkozásában az emberi jogok védelmét.

---

¹ Az emberi jogokról és alapvető szabadságokról szóló európai egyezmény.

² Lásd például Baka, András B.: The Problem of the European Court of Human Rights and its Reform. in: Yotopoulos-Marangopoulos, Alice (szerk.): *L'état actuel des droits de l'homme dans le monde (Défis et perspectives)*. Editions A. Pedone, Párizs, 2006, 187-192. p.; Helfer, Laurence R.: Redesigning the European Court of Human Rights: Embeddedness as a Deep Structural Principle of the European Human Rights Regime. *European Journal of International Law*, 2008. február, Vol. 19., 125-156. p.

³ Lásd többek között Kovács, Péter: *Nemzetközi közjog*. Osiris, Budapest, 2006, 299., 309-312. p.; Janis, Mark – Kay, Richard – Bradley, Anthony: *European Human Rights Law*. Oxford University Press, Oxford, 2000; Ovey, Clare – White, Robin – Jacobs, Francis: *The European Convention on Human Rights*. Oxford University Press, Oxford, 2002.

1.1. Földtulajdoni kérdések az EJEB előtt

Már az európai emberi jogvédelmi rendszer legelső ügyeinek egyike is a mezőgazdasági földtulajdonhoz kötődik – igaz, csak átvitt értelemben. A *Ringeisen kontra Ausztria* ügyben⁴ – az egyébként Magyarországon született – kérelmező ellen többek között felső-ausztriai termőföldekkel kapcsolatos telekspekulációk miatt indult büntetőeljárás, amellyel kapcsolatban végül csak részben, fogva tartása terjedelme tekintetében állapított meg jogsértést a Bíróság.⁵

Szintén közvetett módon merültek fel a földtulajdoni kérdések a *Malhous kontra Cseh Köztársaság*,⁶ a *Dimitrov kontra Bulgária*⁷ és a *Haralambie kontra Románia*⁸ ügyekben. A *Malhous*-ügyben a kérelmező a kommunizmus alatt kártalanítás nélkül kisajátított termőföldjére vonatkozó kárpótlási eljárások tisztességes voltát vitatta, s mert bíróság előtti meghallgatásra egyszer sem került sor, az EJEB meg is állapította a tisztességes tárgyaláshoz való jog sérelmét.⁹

A *Dimitrov*-ügyben szintén a kommunista rezsim alatt államosított termőföldekkel kapcsolatos jóvátétel kapcsán merült fel emberi jogi probléma. Ez az ügy különösen jól példázza, milyen fontos szerepet is játszhat a nemzetközi jog a magánjogi jogviszonyokban: olyan földekről volt ugyanis szó, amelyeket Dél-Dobrudzsa (Bulgária északi része) román megszállása alatt, 1923-ban koboztak el. Egy 1942-es kétoldalú nemzetközi szerződés nyomán született meg az a bolgár jogszabály, amely az e földekkel kapcsolatos jóvátételt – egészen pontosan a visszaigénylési eljárást – állapította meg; az érintettek egyébként nem sokáig élvezhették újra tulajdonukat: a földeket végül 1944-ben államosították.¹⁰ A bolgár nemzeti bíróságok és termőföld-bizottság előtti eljárásban éppen ezen 1942-es jogszabály játszotta többek között a központi szerepet. Az EJEB értékelte mindezt, elismerve, hogy az ügy – különösen, mivel fél évszázaddal korábbi eseményekre nyúlik vissza – alapvetően összetettnek számít, ám úgy határozott, hogy a strasbourgi ítélet meghozatalakor már 13. évében járó, és még mindig folyamatban lévő nemzeti eljárás (mely már a legfelsőbb bírói szinteket is megjárta, egyes bíróságokat pedig többször is) sértette a tisztességes tárgyaláshoz való jogot (EJEE 6. cikk), ráadásul a bolgár jogban nem is létezett hatékony jogorvoslat a túlságosan hosszú bírósági eljárások tekintetében; ezért az EJEE 13. cikkének sérelmét is megállapították.¹¹ A csaknem 50 hektáros területért folyó hosszas eljárás miatt, amely alatt a kérelmező természetesen nem férhetett hozzá a földhöz, annak

⁴ EJEB, *Ringeisen kontra Ausztria*, 1971. július 16., No. 2614/65.

⁵ Bővebben lásd Mowbray, Alastair R.: *Cases and Materials on the European Convention on Human Rights*, Oxford University Press, New York, 2007, 341-344. p.

⁶ EJEB, *Malhous kontra Cseh Köztársaság*, 2001. július 12., No. 33071/96.

⁷ EJEB, *Dimitrov kontra Bulgária*, 2004. szeptember 23., No. 47829/99.

⁸ EJEB, *Haralambie kontra Románia*, 2009. október 27., No. 21737/03.

⁹ EJEB, *Malhous kontra Cseh Köztársaság*, 55-63. p.

¹⁰ EJEB, *Dimitrov kontra Bulgária*, 8-44. p.

¹¹ EJEB, *Dimitrov kontra Bulgária*, 68-69., 83. p.

hasznait nem húzhatta, összesen 4.000 euró kártérítést ítélt meg a Bíróság (a költségeket is beleértve)¹² – ez álláspontom szerint egyértelműen aránytalan.

A *Haralambie-ügyben* az EJEE 6. cikkének megsértését az 1991-es földalapokról szóló román törvényen alapuló eljárás alapozta meg. A kommunista időszakban államosított földek visszaigénylése kapcsán a helyi földkijelölő bizottság egyik határozata ellen a kérelmező nem tudott jogorvoslattal élni, mert a román bíróságok nem rendelkeztek hatáskörrel a kérdésben: Egy egyhektáros földterület-rész kiutalását előbb elutasította a földkijelölő bizottság, majd kilenc évvel később helyt adott az újabb kérelemnek, ám az eredeti helyen rendelkezésre álló területek szűkös voltára hivatkozva egy másik község közigazgatási területén jelölt ki egy hektáros területet a kérelmező és örököstársai részére, akik e döntést el nem fogadva próbáltak jogorvoslattal élni. Az EJEB összesen 6.000 eurós kártérítés fizetésére kötelezte Romániát, amelynek nem ez volt az egyetlen hasonló ügye Strasbourgban: szintén a román kárpótlási viszonyokkal foglalkozik többek között még a *Valentin Dumitrescu kontra Románia*¹³ ügy is. Itt az egyes szerzők¹⁴ által a földek „szocializációjának” nevezett események képezték a visszaigénylés jogalapját; és a kárpótlási folyamat egyes elemei alapozták meg végül a csaknem 9.000 eurós kártérítéssel járó marasztaló ítéletet: például a helyi földkijelölő bizottság a kérelmezők helyett önkormányzati funkcionáriusoknak utalta ki a kérelmezők földjét; továbbá egy – a kérelmezőknek igazat adó – jogerős bírósági ítéletet is figyelmen kívül hagytak a hatóságok. Itt azonban nem csupán az EJEE 6. cikke sérült;¹⁵ megjelent a földtulajdoni és -használati viszonyok kapcsán leggyakrabban vizsgált és legkézenfekvőbb emberi jog, az EJEE Első kiegészítő jegyzőkönyvében rögzített tulajdonhoz való jog megsértése is.¹⁶ (A *Haralambie-ügyben* az EJEB nem tartotta szükségesnek ennek külön vizsgálatát.¹⁷)

---

¹² EJEB, *Dimitrov kontra Bulgária*, 87., 90. p.

¹³ EJEB, *Valentin Dumitrescu kontra Románia*, 2008. április 1., No. 36820/02.

¹⁴ Csák, Csilla: Az 1945-ös földreformtól a hatályos magyar földtulajdoni és földhasználati viszonyok kialakulásáig. in: Csák, Csilla (szerk.): *Agrárjog*. I. kötet. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2004, 36-37. p. A kommunista országok államosítási megoldásaival kapcsolatban lásd még Szilágyi, János Ede: A magyar agrárszabályozás helye az európai mezőgazdasági üzemekre vonatkozó jogalkotási tendenciák tükrében (XIX. századtól napjainkig). *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium*, Tomus 7/2., Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006, 235., 238., 241. p.; Szilágyi, János Ede: The Position of the Hungarian Agricultural Legislation in the Tendencies of the Legislation Concerning the European Agricultural Holdings. *European Integration Studies*, 2009/2, 21., 23-26. p. és Fodor, László: *Agrárjog*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2005, 57., 70-78. p.

¹⁵ E tekintetben lásd továbbá Clapham, Andrew: Revisiting Human Rights in the Private Sphere: Using the European Conventions on Human Rights to Protect the Right of Access to the Civil Courts. in: Scott, Craig (szerk.): *Torture as Tort, Comparative Perspectives on the Development of Transnational Human Rights Litigation*, Oxford – Portland Oregon, 2001, 513-535. p.

¹⁶ EJEB, *Valentin Dumitrescu kontra Románia*, 7., 13-16., 42., 45., 74., 79., 82. p.

¹⁷ EJEB, *Haralambie kontra Románia*, 59. p.

A tulajdonhoz való jog eredetileg nem szerepelt az Egyezményben, ám viszonylag korán, mindössze két esztendővel az Egyezmény elfogadását követően már megszületett az ezt is tartalmazó¹⁸ Első kiegészítő jegyzőkönyv (1954-ben lépett hatályba). A Bíróság ítélkezési gyakorlatában¹⁹ igen előkelő helyet biztosított magának ez a jog: az elmúlt fél évszázadban a tulajdon védelmével az ügyek több mint 14 %-a foglalkozott, és ez – a 6. cikket követően – a legtöbbet felmerülő jogsértéssé vált.²⁰ E jog kapcsán is a legfőbb renitens államokból (Törökország, Ororszország, Olaszország, Ukrajna) származik az ügyek csaknem 85 %-a; éppen a fent is példászerűen említett anomáliák sorozata miatt azonban – igen prominens, harmadik helyen – csatlakozott e körhöz Románia is.

A tulajdonhoz való joggal kapcsolatos – igen terjedelmes, több mint 2000 ítéletet magában foglaló – ítélkezési gyakorlatban azonban érthetetlen megoldásokkal is találkozunk. Meglehetősen disszonáns jelenség, hogy míg – akár a folytatólagos helyzet elmélet²¹ segítségével hívásával – a Bíróság egyes esetekben,

---

¹⁸ EJEE Első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikk – Tulajdon védelme:

„Minden természetes vagy jogi személynek joga van javai tiszteletben tartásához. Senkit sem lehet tulajdonától megfosztani, kivéve, ha ez közérdekből és a törvényben meghatározott feltételek, valamint a nemzetközi jog általános elvei szerint történik.

Az előző bekezdésben foglaltak nem korlátozzák az államok jogát olyan törvények alkalmazásában, melyeket szükségesnek ítélnék ahhoz, hogy a javaknak a köz érdekében történő használatát szabályozhassák, illetőleg az adók, más közterhek vagy bírságok megfizetését biztosítsák.”

¹⁹ Erről bővebben lásd Hartlief, T.: The right to own property under the ECHR. in: Loof, Jan-Peter – Ploeger, Hendrik – Steur, Arine van der (szerk.): *The Right to Property, The influence of Article 1 Protocol No. 1 ECHR on several fields of domestic law*, Shaker, Maastricht, 2000, 29-48. p.; Ress, George: Reflections on the Protection of Property under the European Convention on Human Rights. in: Breitenmoser, Stephan – Ehrenzeller, Bernhard – Sassöli, Marco – Stoffel, Walter – Wagner Pfeifer, Beatrice (szerk.): *Human Rights, Democracy and the Rule of Law, Liber Amicorum Luzius Wildhaber*. Dike-Nomos, Zürich, St-Gallen, Baden-Baden, 2007, 625-645. p.; Alkema, E. A.: The Concept of Property – In Particular in the European Convention on Human Rights. in: Loof (szerk.): *The Right to Property, The influence of Article 1 Protocol No. 1 ECHR on several fields of domestic law*, 17-28. p.; átfogóan lásd Schutte, Camilo B.: *The European Fundamental Rights of Property*. Kluwer, Deventer, 2004. illetve Sonnevend, Pál – Salát, Orsolya: A tulajdonhoz való jog. *Széadvég*, 2007, Vol. 12., No. 46., 109-149. p.

²⁰ Lásd 50 Years of Activity, The European Court of Human Rights, Some Facts and Figures, 6. p., http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/ACD46A0F-615A-48B9-89D6-8480AFCC29FD/0/FactsAndFigures_EN.pdf (2010. november 19.)

²¹ A folytatólagos helyzet elméletét – amely az EJEB és az EJAB interakciójának, kölcsönhatásának egyik legjellemzőbb példája – úgy fogalmazhatjuk meg, hogy az emberi jogi bíróságok a folytatólagos jogsértésre hivatkozva közvetetten olyan jogsértésekre is kiterjesztik a joghatóságukat, amelyekre hatásköreik megszorító értelmezése mellett nem lenne lehetőségük. Olyan esetekben alkalmazzák, amikor a bírósági hatáskör elfogadása az állam részéről a jogsértés egyes elemeinek megvalósulását követően történt, ám bizonyos elemek még mindig fennállnak; tulajdonjog esetén például a tulajdonhoz való hozzáférés még mindig nem biztosított, habár például a tulajdontól való jogellenes megfosztásra már nem terjed ki a bíróság hatásköre. Bővebben lásd Raisz, Anikó: *Az emberi jogok fejlődése az*

például a kommunista államosítások kapcsán elismeri a tulajdonhoz való jogot, addig például a Beneš-dekrétumokhoz kötődő elkobzások kapcsán – mivel azok tekintetében nemzeti kártérítési jogszabály nincs, a Beneš-dekrétumok egy része még mindig hatályban van – megtagadja azt, az ilyen kérelmezőket azon az alapon utasítva el, hogy a tulajdonhoz való jog nem foglalja magában a tulajdon „megszerzésére” vonatkozó jogot.²² Sőt, egyes esetekben még akkor sem állapít meg jogsértést, ha van nemzeti kártérítési jogszabály, ám az bizonyos állampolgársághoz köti a kártérítés megadását;²³ a többségében a Beneš-dekrétumok alapján tulajdona mellett állampolgárságától is megfosztott személyek örökösei számára ez nyilvánvalóan abszurd és teljesíthetetlen feltétel; az 1990-es évekből származó strasbourgi döntések értelmében azonban nem valósít meg semmiféle jogsértést az EJEE alapján. (Időközben hatályba lépett ugyan a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló Tizenkettedik kiegészítő jegyzőkönyv, amelynek nyomán önmagában a kártérítési jogszabály alapján eltérő ítéletet hozhatna az EJEB, ám annak sem Csehország, sem Szlovákia, de Ausztria (és Magyarország) sem részese.) Felmerül a kérdés: nem a hasonló kérelmek várható dömpingjét sikerült-e elkerülni ezen ügyek elutasításával? Bizonyosan. Hogy ez megfelel-e a védendő magasabb rendű európai értékeknek? Álláspontom szerint semmiképpen.

Szintén érthetetlen anomália, továbbá a politikai értelemben vett „keleti-nyugati” kettős mérce esetleges alkalmazásának az EJEB-bel szemben gyakran alkalmazott vádját erősíti, ha a fent említett kelet-európai ügyekkel párhuzamba állítjuk például a *Papamichalopoulos kontra Görögország*²⁴ ügyet, ahol a katonai diktatúra alatt állami – egészen pontosan a tengerészet számára – tulajdonba vették a kérelmezők földjeit. (A tulajdon védelméhez való jog mellett történt eljárási jogsértés is, a *Dumitrescu-ügy*höz hasonlóan itt sem hajtottak végre egy jogerős, a kérelmezők számára kedvező bírósági ítéletet. Ügynevezett *de facto* kisajátításra került sor: bár a terület hivatalosan a magánszemély tulajdonában maradt, ahhoz a valóságban sohasem fért hozzá.) Összehasonlításunkban egyrészt az tűnik fel, hogy az EJEB itt minden további nélkül alkalmazta a Beneš-kérdés kapcsán folyamatosan félresöpört folytatólagos helyzet elméletet.²⁵ Másrészt a fenti román illetve bolgár ügyekkel összehasonlítva a megítélt kártérítési összegek közötti különbségek is több mint szembetűnőek. A *Papamichalopoulos-ügyben* az EJEB több

---

Emberi Jogok Európai és Amerikaközi Bíróságának kölcsönhatásában. Novotni Kiadó, Miskolc, 2010, 120-124. p.; Ormachea, Pablo A.: Moiwana Village: The Inter-American Court and the „continuing violation” doctrine, *Harvard Human Rights Journal*, 2006, Vol. 19, 283-288. p.; Orentlicher, Diane F.: Settling accounts: The Duty to Prosecute Human Rights Violations of a Prior Regime. *Yale Law Journal*, June 1991, Vol. 100., 2537-2617. p.

²² Lásd EJEB, *Gasparez kontra Szlovákia*, elfogadhatatlansági határozat, 1995. június 28., No. 24506/94.

²³ EJEB, *Estate of Eduard IV Haas kontra Csehország*, elfogadhatatlansági határozat, 1996. május 15., No. 30143/96. Ez utóbbi két ügy közvetetten kötődött az agráriumhoz: a *Gasparez-ügyben* egy gyógyfürdőről, míg ez utóbbiban egy élelmiszeripari vállalatról volt szó.

²⁴ EJEB, *Papamichalopoulos kontra Görögország*, merítés, 1993. június 24., No. 14556/89.

²⁵ EJEB, *Papamichalopoulos kontra Görögország*, 40. p.

mint 5,5 milliárd drachma (kb. 16 millió euró) (!!!) kártérítést ítélt meg a kérelmezőknek²⁶ – szemben a néhány ezer eurós kelet-európai kártérítésekkel; ezen eltérések egyáltalán nem magyarázhatók például az érintett földterületek közötti különbségekkel. A teljesség kedvéért meg kell említenünk, hogy született olyan kelet-európai ítélet is, ahol tisztességesnek tekinthető kártérítési összeget ítélt meg a Bíróság (például a *Maria Atanasiu és társai kontra Románia* ügyben az államosítást követően botanikus kertté alakított föld tekintetében 115.000 eurót),²⁷ ám alapvető különbségek mégis érezhetők az ítéletekben.²⁸

A diktatórikus rezsimek által vagy egyéb politikai okból történt államosítások mellett a termőföldtulajdonnal kapcsolatos emberi jogi ügyek legtipikusabb szegmensének a – közérdekből történő – kisajátítások kérdése tekinthető, melyre kiváló példaként szolgál a *Carbonara és Ventura kontra Olaszország* ügy,²⁹ de példaként említhető még a *Scordino kontra Olaszország* ügy³⁰ is. A 2000-es *Carbonara és Ventura* ügy még 1963-ra nyúlik vissza. Olaszországban – amint azt az EJEB vonatkozó ítélkezési gyakorlata mutatja – az igazságszolgáltatás malmai lassan őrölnek, ám ez az ügy valószínűleg még ennek tudatában is gyöngyszemnek számít. A hatóságok évekig nem kártalanították a kérelmezőket, akiknek termőföldjét egy iskola építése miatt sajátították ki – hivatalosan a kisajátítás sem történt meg –, az ügyben a hatóságok a saját maguk elé támasztott határidőket sem tartották be, majd végül a nemzeti bíróságok elévülés nyomán utasították el sorra a kérelmezők kereseteit,³¹ akik végül anyagi és erkölcsi kár jogcímén több mint 1,5 millió euró kártérítést kaptak Strasbourgától.³² A *Scordino*-ügyben a termőföldet belterületté nyilvánították, és lakóházak építése érdekében kisajátították, ám a város és a tulajdonos nem tudott megegyezni a felajánlott kártalanítás összegéről, amely jóval elmaradt a piaci ártól. A – belső alkotmányjogi vitákkal terhelt – hosszas eljárás végét Scordino úr már nem érthette meg, örökösei folytatták ügyét, és vitték végül a strasbourgi bíróság elé. Az eljárási jogsértés mellett (EJEE 6. cikk sérelme) az EJEB megállapította a tulajdon védelméhez való

---

²⁶ EJEB, *Papamichalopoulos kontra Görögország*, kártérítés, 1995. október 31., No. 14556/89., 39. p.

²⁷ EJEB, *Maria Atanasiu és társai kontra Románia*, 2010. október 12., Nos. 30767/05. és 33800/06., 254. p.

²⁸ Az emberi jogi kártérítési rendszerek részletes elemzését és – a jelen tanulmányétól eltérő szempontú – kritikáját lásd Shelton, Dinah: *Remedies in International Human Rights Law*. Oxford University Press, Oxford, 2005, különösen 147., 277. p. Az európai kártérítési rendszerről – első kézből, az EJEB volt elnökétől – lásd Wildhaber, Luzius: *Reparations for Internationally Wrongful Acts of States, Article 41 of the European Convention on Human Rights: Just Satisfaction under the European Convention on Human Rights*. *Baltic Yearbook of International Law*, 2003/3, 1-18. p.

²⁹ EJEB, *Carbonara és Ventura kontra Olaszország*, 2000. május 30., No. 24638/94.

³⁰ EJEB, *Scordino kontra Olaszország*, GC (Nagykamara), 2006. március 29., No. 36813/97.

³¹ EJEB, *Carbonara és Ventura kontra Olaszország*, 7., 9., 15., 18. p.

³² EJEB, *Carbonara és Ventura kontra Olaszország*, kártérítés, 2003. december 11., No. 24638/94., 41., 44. p.

jog sérelmét is, mégpedig a kártalanítás aránytalanul alacsony összege alapján: az EJEB által meghatározott kártérítés meghaladta a félmillió eurót.³³

A termőföldtulajdon igen érdekes aspektusával, az elbirtoklással foglalkozik a *Pye kontra Egyesült Királyság* ügy.³⁴ Az EJEB maga is kétszer foglalkozott a kérdéssel: nagykamarai (fellebbviteli) döntésében a tanácsi ítélettel ellentétben nem találta megvalósultnak a tulajdon védelméhez való jog sérelmét.³⁵ Az ügyben a kérelmező gazdasági társaság tulajdonában álló földet előbb szerződés alapján, majd a kérelmező vállalatok megkeresése, de hallgatása mellett legeltetésre használta egy házaspár, akik tizenhárom év elteltével bejegyeztették elbirtoklásra alapuló tulajdonjogukat.³⁶ Az EJEB megállapította, hogy az államok e szabályozási téren jelentős mozgástérrel rendelkeznek, azaz az elbirtoklás mikéntjét szabadon határozhatják meg, és hogy – bár az ügyben rendkívüli (kb. 1 millió £) értékű föld cserélt gazdát – a vitatott földterület értéke nem lehet releváns: ha eltelt a nemzeti jogszabályban meghatározott idő, nem vizsgálható az érintett ingatlan értéke, és az állam nem kötelezhető az immár volt tulajdonos kártalanítására sem.³⁷

A rendszerváltás előtti földviszonyokkal kapcsolatos a *Jahn és társai kontra Németország*³⁸ ügy. A *Pye-ügyhöz* hasonlóan a Jahn-ügyben is – fellebbvitelt követően – a nagykamara mondta ki a végső szót, elutasítva a tulajdonhoz való jog sérelmét.³⁹ A kérelmezők ún. „új gazdálkodók” („*Neubauern*”) örökösei, akik a szovjet megszállási zónában – a jelen ügyben Szászország illetve Mecklenburg-Vorpommern területén – 1945-ben nagybirtokosoktól kisajátított területeket kaptak meg, azon kikötéssel, hogy bizonyos részen kötelesek mezőgazdasági tevékenységet folytatni. A rendszerváltás során a kelet-német parlament által elfogadott ún. Modrow-törvény nyomán ezen „új tulajdonosok” tekintetében mindenféle korlátozást feloldottak. A német újraegyesítést követő években azonban a mezőgazdasági tevékenységet nem folytató kérelmezőket megfosztották e földekre vonatkozó tulajdonjoguktól; a jogorvoslati eljárások ezt pusztán megerősítették.⁴⁰ A tulajdonhoz való jog tekintetében mind az első fokon eljáró tanács, mind a nagykamara arra jutott, hogy ez az eljárás a tulajdonhoz való jogba történő beavatkozás volt, ám ez jogszabályon alapult és a közérdeket szolgálta.⁴¹ Míg a tanács úgy vélte, az arányosság elve sérült, addig a nagykamara megállapította: az Modrow-törvényt megalkotó kelet-német parlament antidemokratikus volta, az újraegyesülés speciális körülményei és a társadalmi

³³ EJEB, *Scordino kontra Olaszország*, GC, 14-16., 30., 259. p.

³⁴ EJEB, *J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd kontra Egyesült Királyság*, 2005. november 15., GC, 2007. augusztus 30., No. 44302/02.

³⁵ EJEB, *Pye kontra Egyesült Királyság*, GC, 85. p.

³⁶ EJEB, *Pye kontra Egyesült Királyság*, GC, 11., 13. p.

³⁷ EJEB, *Pye kontra Egyesült Királyság*, GC, 82-84. p.

³⁸ EJEB, *Jahn és társai kontra Németország*, 2004. január 22., GC, 2005. június 30., Nos. 46720/99., 72203/01. és 72552/01.

³⁹ EJEB, *Jahn és társai kontra Németország*, GC, 115-117. p.

⁴⁰ EJEB, *Jahn és társai kontra Németország*, GC, 13-41., 44-54. p.

⁴¹ EJEB, *Jahn és társai kontra Németország*, GC, 79., 87., 92. p.

igazságosság nyomán úgy tekinthető, hogy az „új gazdálkodók” kártalanítás nélküli tulajdonfosztása nem volt aránytalan az adott körülmények között.⁴²

1.2. Földhasználati kérdések az EJEB előtt

Számos esetben került az Emberi Jogok Európai Bírósága elé a földtulajdoni mellett földhasználati vonatkozású emberi jogi kérdés is. Hatóságok környezetvédelmi intézkedéseivel kapcsolatos, és a megítélt rendkívül magas kártérítési összeg kapcsán – a fenti problematikára utalva – igencsak elgondolkoztató például a *Richet és Le Ber kontra Franciaország* ügy.⁴³ A francia Riviéránál található, mintegy 1200 hektáros Porquerolles-sziget 1970-ig teljes mértékig a kérelmezők tulajdonában állt, amikor is a sziget nagyobbik részét eladták a francia államnak; az adásvételi szerződés gyakorlatilag korlátlan jogosítványokat biztosított a tulajdonosoknak a fennmaradó területeiken. Az állam területein később nemzeti parkokat hoztak létre, majd környezetvédelmi érdekből megtiltották, hogy a kérelmezők különböző építkezéseket hajtsanak végre saját – részben mezőgazdasági termelésre használt – területeiken. A kérelmezők kísérletei, hogy érvényt szerezzenek jogaiknak, sorra kudarcot vallottak: sem kártérítést nem kaptak, sem az adásvételi szerződés érvénytelenségét nem mondták ki a francia bíróságok, bár a francia állam megsértette az 1970-es szerződésben foglalt feltételeket.⁴⁴ Az EJEB mindezek alapján megállapította a tulajdonhoz való jog sérelmét, és több mint másfél millió eurós kártérítést ítélt meg.⁴⁵

Szintén hatósági magatartással, tájrendezési intézkedésekkel kapcsolatos a *Theodoraki és társai kontra Görögország* ügy.⁴⁶ A kérelmezők tulajdonában álló, a ión-tengeri Zante (Zakynthos) szigetén található mintegy 160 hektáros terület részben mezőgazdasági művelésnek (szőlőtermesztésnek) adott otthont, részben pedig egy tengeri teknősfaj, az ál-cserepesteknősök (*Caretta caretta*) szaporodóhelyeként szolgált. Miután a turisták által előzőnlött turisztikai zóna már csak 300 m-re volt telekhatáruktól, természetvédelmi indokokból a hatóságok építkezési tilalmat vezettek be a kérelmezők telkére – a magán- és a közérdek egyensúlyára tekintet nélkül azonban megfelelő kártalanításról nem gondoskodtak.⁴⁷ Az EJEB több mint 3,7 millió eurós kártérítést ítélt meg a javukra.⁴⁸

---

⁴² A nagykamarai ítélet kritikus elemzését lásd Deutsch, Ulrike: Expropriation without Compensation – the European Court of Human Rights sanctions German Legislation expropriating the Heirs of “New Farmers”. *German Law Journal*, 2005, Vol. 6., No. 10., 1367-1380. p.

⁴³ EJEB, *Richet és Le Ber kontra Franciaország*, 2010. november 18., Nos. 18990/07. és 23905/07.

⁴⁴ EJEB, *Richet és Le Ber kontra Franciaország*, 14-59. p.

⁴⁵ EJEB, *Richet és Le Ber kontra Franciaország*, 148. p.

⁴⁶ EJEB, *Theodoraki és társai kontra Görögország*, 2008. december 11., No. 9368/06.

⁴⁷ EJEB, *Theodoraki és társai kontra Görögország*, 5-6., 65-66. p.

⁴⁸ EJEB, *Theodoraki és társai kontra Görögország*, kártérítés, 2010. december 2., No. 9368/06., 19. p.

A vadászati joggal kapcsolatos mérvadó jogesetnek tekinthetjük a *Chassagnou és társai kontra Franciaország* ügyet.⁴⁹ Itt a kérelmezők tulajdonhoz való joga azáltal sérült, hogy – egy 1964-es jogszabály, az ún. Loi Verdeille alapján – kötelezték a földtulajdonosokat, hogy biztosítsák a helyi vadásztársaság tagjai számára a vadászati jog gyakorlását saját földjükön. Megállapították továbbá a hátrányos megkülönböztetés tilalmának megsértését is, mert a Loi Verdeille értelmében ilyen korlátozás nem minden földtulajdonosra vonatkozott, csak azok voltak érintettek, akiknek a környezetében ún. ACCA-k („Associations communales de chasse agréées”) alakultak.⁵⁰

Feltétlenül említést érdemel még e körben a *Ciprus kontra Törökország* ügy,⁵¹ ahol számos egyéb jogsértés mellett a tulajdonhoz való jog sérelmét is megállapította az EJEB, mégpedig a tekintetben, hogy a (görög) ciprióták Észak-Ciprus török megszállását követően a község három kilométeres határán túl nem használhatták termőföldjeiket, melyeket nem is örökölhettek.⁵²

Magyarország tekintetében két ügyet kell megemlítenünk: a *Török és társai kontra Magyarország* ügyet,⁵³ amelynek alapját ugyan földtulajdoni (megosztás) és földhasználati (átjárási szolgálat) kérdések képezték, de a kérelmezők a bírósági eljárás elhúzódását sérelmezték, törölték a listából, mert az állam önként kártérítést nyújtott a kérelmezőknek. A *Tardi és társai kontra Magyarország* ügyben⁵⁴ egykor szövetkezetbe kényszerített tagok próbálták az 1993. évi II. törvény által biztosított lehetőségek alapján novaji szőlőterületeiket visszaszerezni. A földrendező bizottság, majd a jogorvoslati fórumok eljárása azonban olyannyira elhúzódott (tizenkét év elteltével sem fejeződött be), hogy az EJEB megállapította az eljárás elhúzódása miatt az EJEE 6. cikkének sérelmét. Elutasította azonban ezzel összefüggésben a tulajdon védelméhez való jog külön vizsgálatát – s mindössze 6.000 euró kártérítést ítélt meg a kérelmezőknek;⁵⁵ így álláspontom szerint ez az ítélet is illeszkedik a fent említett kártérítési anomáliák sorába.

A teljes képhez azonban hozzátartozik, hogy vannak azonban a tágabb értelemben vett agrárjognak olyan területei is, amelyekhez – úgy tűnik – félve és nem szívesen nyúlna az EJEB: ilyen terület tipikusan a géntechnológia, amelynek –

---

⁴⁹ EJEB, *Chassagnou és társai kontra Franciaország*, 1999. április 29., Nos. 25088/94., 28331/95. és 28443/95.

⁵⁰ EJEB, *Chassagnou és társai kontra Franciaország*, 85., 94-95. p.

⁵¹ EJEB, *Ciprus kontra Törökország*, 2001. május 10., No. 25781/94.

⁵² EJEB, *Ciprus kontra Törökország*, 264-270. p. Az észak-ciprusi viszonyokról bővebben lásd White, Robin C.A.: Interference with property rights in Northern Cyprus. *European Law Review*, 1997, 22/4, 374-380. p. A problémáról bővebben lásd Hippler Bello, Judith – Kokott, Julian[e] – Rudolf, Beate : European Convention on Human Rights – Application to acts performed outside national territory – Acts in Northern Cyprus possibly within Turkish jurisdiction – Territorial limitation of declarations of acceptance – Dynamic interpretation of Provisions on enforcement. *American Journal of International Law*, January 1996, Vol. 90., 98-103. p.

⁵³ EJEB, *Török és társai kontra Magyarország*, 2007. május 15., No. 34378/04.

⁵⁴ EJEB, *Tardi és társai kontra Magyarország*, 2007. október 23., No. 19478/03.

⁵⁵ EJEB, *Tardi és társai kontra Magyarország*, 5-13., 19-21., 24. p.

különösen környezetjogi vetületeket érintő – aspektusaival egyelőre még nem birkózik meg. Kiváló példa erre a *Caron és társai kontra Franciaország* ügy,⁵⁶ amelyben az egészségüket, saját terményeik integritását illetve földjeik minőségét féltő, egyes genetikailag módosított kukoricaültetvények ellen tiltakozó gazdálkodók panaszát érdemi vizsgálat nélkül, eljárási alapon utasították el: áldozati státuszuk kétségbe vonásával. A probléma azonban valószínűleg bumerángxént fog vissza-vissza csapódni az EJEB-hez mindaddig, míg egyszer fel nem veszi a kesztyűt.

2. Az Emberi Jogok Amerikaközi Bíróságának vonatkozó esetjoga

Az Emberi Jogok Amerikaközi Bírósága az Amerikai Államok Szervezetén belül zajló emberi jogvédelem egyik legfőbb letéteményese. Az annak idején az akkori európa tanácsai rendszer mintájára létrehozott amerikai emberi jogvédelmi rendszer ugyan nagyvonalakban hasonlít az európaira, ám szervezeti szinten – az Európában időközben bekövetkezett jelentős változásoknak megfelelően – igen jelentős eltérések vannak.⁵⁷

Az Emberi Jogok Amerikaközi Bírósága az Emberi Jogok Amerikai Egyezménye (a továbbiakban: Amerikai Egyezmény) alapján működik, hatásköre bizonyos tekintetben – például tanácsadó vélemények kapcsán – szélesebb, míg más szempontból – mindenekelőtt a jogsértések áldozatainak *ius standi*-jét tekintve – szűkebb, mint fent említett európai megfelelőjéé. Részben ebből, részben pedig az eltérő társadalmi környezetből következik a földtulajdonnal és földhasználattal kapcsolatos emberi jogi ügyek tematikájának szembeötlő eltérése is.

Az amerikaközi emberi jogvédelmi rendszer jelen tanulmányban vizsgált – bírósági – szegmensében alapvetően az Amerikai Egyezmény 21., 24. és 25. cikkei jutnak szerephez: a tulajdonhoz, az egyenlő védelemhez illetve a jogorvoslathoz való jog. Az amerikaközi rendszerben a bírósági fázisba eljutó ügyek általában jóval nagyobb mérvű jogsértésekkel foglalkoznak, mint a fent tárgyalt európai ügyek egy része; így a földtulajdoni-földhasználati problematika is nagymérvű vagy szisztematikus jogsértésekkel kapcsolatban merül fel. Az EJAB eddigi ítélkezési gyakorlatában e kérdéskör az őslakos és egyéb bennszülött népekhez kötődik.

Az eljárás fázisai alapján alapvetően két csoportra oszthatjuk ezen ügyeket: az elsőben rendelkezésre áll ítélet (is), a másodikban még pusztán ideiglenes intézkedések elrendelésére került sor (de ítélet még nincs).

Az őslakos közösségek földtulajdoni és földhasználati viszonyai kapcsán a legnagyobb problémát a közös tulajdon és használat jelenti. Már a legelső vonatkozó ítéletben, a *Mayagna (Sumo) Awas Tingni kontra Nicaragua*⁵⁸ ügyben tisztázni kellett néhány alapvető fontosságú elemet, amely a későbbi ítéletekben

---

⁵⁶ EJEB, *Caron és társai kontra Franciaország*, elfogadhatatlansági határozat, 2010. június 29., No. 48629/08.

⁵⁷ Lásd Raisz: *Az emberi jogok fejlődése az Emberi Jogok Európai és Amerikaközi Bíróságának kölcsönhatásában*, 15-23. p.

⁵⁸ EJAB, *Mayagna (Sumo) Awas Tingni kontra Nicaragua*, 2001. augusztus 31. C. sorozat No. 79.

vissza-visszatérően megjelenik. Amint azt *Rodolfo Stavenhagen Gruenbaum* antropológus és szociológus, az ENSZ emberi jogi főbiztosa által később kijelölt speciális rapporteur az ügyben elhangzott szakértői véleményében meghatározta, e közösségek esetében a föld lényeges kötelék, amely fenntartja kulturális önazonosságukat. A föld nem pusztán a mezőgazdasági termelés eszköze, de egy olyan földrajzi, társadalmi, szimbolikus és vallási tér, amelyhez ezen emberek történelme és jelene is kötődik.⁵⁹ Az EJAB pedig ezen ügytől kezdve elismerte, hogy a föld e lakosok esetében nem pusztán birtok- és termelési viszonyok tárgya, hanem spirituális elem is.⁶⁰ Az ügyben egyébként a Sumo közösség fő gondját az okozta, hogy Nicaragua elmulasztotta kijelölni a Mayagna közösség földjét, és semmilyen lépést nem tett az ősi földek és az azokon található természeti erőforrások feletti tulajdonjog biztosítása érdekében. Továbbá koncessziót biztosított egy koreai fakitermelő társaság számára a közösség földjein – természetesen a közösség hozzájárulásuk nélkül –, valamint hatékony jogorvoslatot sem biztosítottak számára.⁶¹ Az EJAB végül megállapította többek között a tulajdonhoz való jog sérelmét, valamint kártérítésre kötelezte Nicaraguát. Ez az ítélet is ékes példája egyébként annak, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságával ellentétben az Amerikaközi Bíróság kártérítési ítélezési gyakorlata forradalmi, kreatív, és a jogsértések áldozatai tekintetében jóval kedvezőbb.⁶² A *Mayagna-ügyben* például találkozunk *facere, non facere, dare* és *praestare* kártérítési módokkal is. Az EJAB elrendelte a megfelelő – mindenekelőtt a demarkációra vonatkozó – jogszabályok meghozatalát, valamint hogy az állam ügynökei tartózkodjanak attól, hogy zavarják a közösséget tulajdon élvezetében. Pénzbeli kártérítés fizetését is elrendelte, valamint azt, hogy az állam – 50.000 \$ értékben – közérdekű befektetéseket eszközöljön az érintett közösség érdekében.⁶³

A *Mayagna-ítéletet* követően az Amerikaközi Bíróság számos – e tanulmány keretei között kifejtésre már nem kerülő – esetben határozott őslakosokkal kapcsolatos, s így földtulajdont-földhasználatot is érintő ügyekben: 2004-ben a *guatemalai Plan de Sánchez* megszárlás,⁶⁴ 2005-ben a *suriname-i Moivana* falu,⁶⁵ a *paraguayi*

⁵⁹ EJAB, *Mayagna (Sumo) Awas Tingni kontra Nicaragua*, 83d. p.

⁶⁰ EJAB, *Mayagna (Sumo) Awas Tingni kontra Nicaragua*, 149. p.

⁶¹ A transznacionális társaságok tekintetében lásd továbbá Rodgers Kalas, Peggy: The Implications of Jota v. Texaco and the Accountability of Transnational Corporations, *Pace International Law Review*, No. 12, Spring 2000, 47-83. p.; Figueroa, Isabela: Indigenous peoples versus oil companies: Constitutional control within resistance, *Sur – International Journal on Human Rights*, No. 4, 2006, Vol. 3, 51-79. p.

⁶² Vö. Shelton, Dinah: Reparations in the Inter-American System. in: Harris, David J. – Livingstone, Stephen (szerk.): *The Inter-American System of Human Rights*. Calendron Press, Oxford, 1998, 151-172. p.

⁶³ EJAB, *Mayagna (Sumo) Awas Tingni kontra Nicaragua*, 173. p. Lásd továbbá Tomuschat, Christian: Human Rights. *Between Idealism and Realism*, Oxford University Press, New York, 2003. 301. p., Amiótt, Jennifer A.: Environment, Equality, and Indigenous Peoples' Land Rights in the Inter-American Human Rights System: Mayagna (Sumo) Indigenous Community of Awas Tingni v. Nicaragua. *Environmental Law*, Vol. 32., 2002, 873-903. p.

⁶⁴ EJAB, *Plan de Sánchez* megszárlás kontra Guatemala, 2004. április 29. C sorozat, No. 105.

Yakye Axa közösség,⁶⁶ a *Yatama* kontra *Nicaragua*,⁶⁷ vagy a *kolumbiai Mapiripán-mészárlás*,⁶⁸ 2006-ban a *kolumbiai Pueblo Bello-mészárlás*,⁶⁹ a *paraguayi Sawhoyamaxe-közösség*⁷⁰ és a *kolumbiai Ituango-mészárlás*,⁷¹ 2007-ben a szintén *kolumbiai Rochela-mészárlás*,⁷² avagy a *suriname-i Saramakák* ügyében.⁷³ Az említett ügyekben azonban, amint az általában az ügyek nevéből is kitűnik, a *Mayagna-ügyben* tárgyaltnál súlyosabb problémákkal (erőszakos cselekedetek, gyilkosságok, vagy tömegmészárlások) is szembe kellett néznie az EJAB-nak.⁷⁴

Az ideiglenes intézkedések a XX. század eleji olasz eljárásjogból⁷⁵ szivárogtak át a nemzetközi jogba, céljuk alapvetően kettős: valamely jóvátehetetlen kár bekövetkeztét próbálják megakadályozni, valamint a bírósági tevékenység védelmét szolgálják. Az amerikai közti rendszerben számos esetben született ideiglenes intézkedés a földtulajdon és földhasználat védelme érdekében, e tanulmány most csak két esetet emel ki.⁷⁶

⁶⁵ EJAB, *Moiwana Community kontra Suriname*, 2005. június 15. C sorozat No. 124.

⁶⁶ EJAB, *Yakye Axa őslakos közösség kontra Paraguay*, 2006. február 6. C sorozat, No. 142.

⁶⁷ EJAB, *Yatama kontra Nicaragua*, 2005. június 23., C sorozat No. 127.

⁶⁸ EJAB, *Mapiripán mészárlás kontra Kolumbia*, 2005. szeptember 15. C sorozat No. 134.

⁶⁹ EJAB, *Pueblo Bello mészárlás kontra Kolumbia*, 2006. január 31. C sorozat No. 140.

⁷⁰ EJAB, *Sawhoyamaxe őslakos közösség kontra Paraguay*, 2006. március 29. C sorozat No. 146.

⁷¹ EJAB, *Ituango mészárlás kontra Kolumbia*, 2006. július 1. C sorozat No. 148.

⁷² EJAB, *Rochela mészárlás kontra Kolumbia*, 2007. május 11. C sorozat No. 163.

⁷³ EJAB, *Saramaka People kontra Suriname*, 2007. november 28. C sorozat No. 172.

⁷⁴ Az őslakosokkal kapcsolatban lásd például Anaya, S. James: *The Human Rights of Indigenous Peoples*. in: Gómez Isa, Felipe – de Feyter, Koen (szerk.): *International Protection of Human Rights: Achievements and Challenges*. University of Deusto, Bilbao, 2006, 593-617. p.; Anaya, S. James – Williams, Robert A. Jr.: *The Protection of Indigenous Peoples' Rights over Lands and Natural Resources Under the Inter-American Human Rights System*. *Harvard Human Rights Journal*, Volume 14, Spring 2001, 33-86. p.; Raisz, Anikó: *Indigenous Communities before the Inter-American Court of Human Rights – New Century, New Era?* in: Kovács, Péter (szerk.): *Minorités et droit international/Minorities and international law, Studia Iuris Gentium Miskolcensis – Tomus III*, Conseil de l'Europe, Bóbor Kiadó, Miskolc, 2008, 47-66. p.

⁷⁵ Lásd még Wopera, Zsuzsa: *Az ideiglenes intézkedés perjogi intézményének elméleti megközelítési lehetőségei*. *Jogtudományi Közlemény*, 2003/5., 227-233. p., továbbá Cançado Trindade, Antonio Augusto: *The Evolution of Provisional Measures of Protection under the Case-Law of the Inter-American Court of Human Rights (1987-2002)*. *Human Rights Law Journal*, 2003/5-8., 162-168. p.; Raisz, Anikó: *Ideiglenes intézkedések az emberi jogi bíróságok gyakorlatában – Hondurastól Grúziáig*, *Miskolci Egyetem, Doktoranduszok Fóruma, Miskolc*, 2008. november 13., *Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa*, (szerk.: Stipta, István), 139-144. p.; Raisz, Anikó: *Ideiglenes intézkedések a nemzetközi jogban*. in: Wopera, Zsuzsa – Asztalos, Zsófia (szerk.): *Egységesülő polgári eljárásjog Európában*, HVG-ORAC, Budapest, 2009., 200-211. p.; Kolb, Robert: *Note on New International Case-law Concerning the Binding Character of Provisional Measures*. *Nordic Journal of International Law*, 2005/74., 117-129. p.

⁷⁶ Lásd továbbá EJAB, *Pueblo Indígena de Kankuamo kontra Kolumbia*, id. int., 2004. július 5. és *Sarayaku őslakosok kontra Ecuador*, id. int., 2004. július 7.

A chocói *Jiguamiandó és Curbaradó közösségek*⁷⁷ azért kérték Kolumbiával szemben – életük és tulajdonuk védelmében – ideiglenes intézkedések elrendelését, mert a csoport tagjait különböző atrocitások érik: eltűnnek, megölik, fogva tartják őket, tulajdonukat tönkreteszik. 1993-ban törvény biztosította számukra a jogot, hogy földjeik felett kollektív tulajdonjogot gyakorolhassanak; ez – mint fent említettük – kulturális azonosságuk megtartása érdekében is fontos a számukra. Ezen afrikai származású közösségek egy katonai konfliktuszóna: a Kolumbiai Felszabadítási Hadsereg (FARC) és a kolumbiai hadsereg állandó – a lakosság időleges áttelepítésével járó – harcai közepén élnek. Ráadásul az URAPALMA vállalat által felbérelt kommandósok is zaklatják és terrorizálják a közösség tagjait; a vállalat ugyanis – illegálisan – pálmaolaj-termelésre használja fel a közösségek földjeinek egy részét.⁷⁸ Az ügyben ítélet még nem született, a legutóbbi ideiglenes intézkedés 2010 októberéből származik.

Az egyik legfrissebb ideiglenes intézkedéssel kapcsolatos határozat *négy panamai Ngöbe őslakos közösség* ügyében született, és a kérelem éppen elsősorban földtulajdonuk megvédését célozta. A közösségek földjén ugyanis, a Changuinola-folyónál koncessziót biztosított az állam egy vízierőmű megépítésére. Az Amerikaközi Bíróság itt ugyanakkor nem vélte felfedezni az intézkedés elrendeléséhez szükséges sürgős és súlyos fenyegetés meglétét. Mint kifejtette, önmagában a koncesszió biztosítása valamely őslakos közösség földjén még nem feltétlenül jogellenes, ha az állam kompenzációt biztosít, illetve az ott élőket részesíti a hasznokban.⁷⁹

Mind az európai, mind az amerikai kontinensen ügyek sorozata teszi tehát nyilvánvalóvá, hogy a földtulajdoni és földhasználati kérdések – bizonyos emberi jogi relevanciájuk miatt – nem maradnak meg az állami keretek között, s a nemzetközi jog egyik érdekes – bár kevésbé feltárt – területét alkotják. A két kontinensen jól láthatóan elkülönülnek azok a pontok, ahol az emberi jogok és az agrárjog e szegmense találkozik: a társadalmi és történelmi környezet kirajzolja a problémás területeket; a két bíróság pedig eltérő módszerekkel, saját logikája mentén igyekszik megoldani a felmerülő kérdéseket.

---

⁷⁷ EJAB, *Jiguamiandó és Curbaradó közösségek kontra Kolumbia*, ideiglenes intézkedés (id. int.), 2003. március 6.

⁷⁸ EJAB, *Jiguamiandó és Curbaradó közösségek kontra Kolumbia*, HS 2. p.

⁷⁹ EJAB, *Négy Ngöbe őslakos közösség és tagjai kontra Panama*, ideiglenes intézkedés, 2010. május 28., HS 1. p., C 13., 18. p.

